

Sygn. akt I UK 193/13

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 12 grudnia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z odwołania S. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 grudnia 2013 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 30 stycznia 2013 r.,

zmienia zaskarżony wyrok i oddala apelację organu rentowego, od którego zasądza na rzecz skarżącego kwotę 120 zł (sto dwadzieścia) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 30 stycznia 2013 r. po rozpoznaniu apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. z dnia 29 lutego 2012 r. przyznającego ubezpieczonemu S. M. prawo od emerytury od dnia 11 stycznia 2011 r., zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie ubezpieczonego od decyzji organu rentowego z dnia 19 kwietnia 2011 r. odmawiającej mu prawa do emerytury w warunkach szczególnych.

W sprawie tej ustalono, że ubezpieczony w okresie od 1 sierpnia 1969 r. do 31 grudnia 1975 r. był zatrudniony w E. S.A. w K. Ze świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach z dnia 12 lipca 2005 r. wynika, że w okresie od 18 sierpnia 1969 r. do 15 czerwca 1973 r. ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach jako pomocnik operatora sprzętu ciężkiego. W okresie tego zatrudnienia odbył zasadniczą służbę wojskową od 22 kwietnia 1971 r. do 14 kwietnia 1973 r., a dnia 2 maja 1973 r. ponownie podjął to samo zatrudnienie. Następnie ubezpieczony był zatrudniony w Krajowym Związku Elektrometalowym Spółdzielni Pracy w C. na stanowisku dekarza-blacharza od 4 lipca 1983 r. do 30 kwietnia 1985 r. Ze świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach z dnia 9 marca 2006 r. wynika, że w tym okresie stale w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę na wymienionym stanowisku.

Decyzją z dnia 19 kwietnia 2011 r. organ rentowy odmówił ubezpieczonemu prawa do emerytury w warunkach szczególnych, ponieważ w dniu 1 stycznia 1999 r. nie legitymował się 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, gdyż udowodnił jedynie 11 lat, 8 miesięcy i 15 dni takiego zatrudnienia. Do tego okresu organ rentowy nie zaliczył okresów odbywania przez ubezpieczonego służby wojskowej oraz zatrudnienia na stanowisku dekarza-blacharza.

Po rozpoznaniu odwołania Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury od dnia 11 stycznia 2011 r., zaliczając mu do stażu pracy w szczególnych warunkach zakwestionowane przez organ rentowy okresy odbywania zasadniczej służby wojskowej oraz zatrudnienia

na stanowisku dekarza-blacharza. Odnośnie do tego pierwszego okresu (od 22 kwietnia 1971 r. do 14 kwietnia 1973 r.) Sąd Okręgowy powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 219/09, zgodnie z którym okres zasadniczej służby wojskowej odbytej w czasie trwania stosunku pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze zalicza się do stażu pracy wymaganego do nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym. Sąd wskazał, że po zakończeniu służby ubezpieczony powrócił do pracy przed upływem 30-dniowego terminu do podjęcia zatrudnienia od zakończenia odbywania służby wojskowej określonego w art. 106 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. Nr 44 poz. 220) i nadal wykonywał pracę w szczególnych warunkach. W konsekwencji okres służby wojskowej w wymiarze 1 roku, 11 miesięcy i 23 dni podlegał zaliczeniu do pracy w szczególnych warunkach. Tak samo Sąd pierwszej instancji zakwalifikował zatrudnienie ubezpieczonego w charakterze dekarza-blacharza.

W apelacji organ rentowy powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2010 r., I UK 203/10, stwierdzający, że okres zasadniczej służby wojskowej nie podlega wliczeniu do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, od którego zależy prawo do wcześniejszej emerytury. Na tej podstawie Sąd Apelacyjny uznał apelację za uzasadnioną, a w konsekwencji zmienił zaskarżony nią wyrok i oddalił odwołanie ubezpieczonego. Podstawę prawną dochodzonej przez ubezpieczonego emerytury stanowi art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie tekst jednolity: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.), zgodnie z którym ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku emerytalnego określonego w art. 32 tej ustawy, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy (1 stycznia 1999 r.) osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia emerytury w wieku niższym niż 60 lat dla kobiet i 65 dla mężczyzn oraz osiągnęli okresy składkowe i nieskładkowe, od których zależy prawo do emerytury na podstawie art. 27 ustawy. Przez dotychczasowe przepisy, należy rozumieć przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych

warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8 poz. 43 ze zm., zwanego dalej rozporządzeniem z 7 lutego 1983 r.) stosowane w zakresie wskazanym w art. 32 ustawy emerytalnej. Dodatkowym warunkiem nabycia prawa było nieprzystąpienie do otwartego funduszu emerytalnego.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w wyrokach z dnia 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06 (OSNP 2007 nr 7-8, poz. 108) i z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 219/09 (LEX nr 590248), że okres zasadniczej służby wojskowej odbyty w czasie trwania stosunku pracy w szczególnych warunkach zalicza się do stażu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, jeżeli pracownik w ustawowym terminie zgłosił swój powrót do tego zatrudnienia. Opowiedział się za poglądem przeciwnym, zawartym w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2010 r., I UK 203/10 (LEX nr 786370), w którym przyjęto, że „bez szczególnych regulacji lub uwarunkowań, okres zasadniczej służby wojskowej nie podlega wliczeniu do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, od którego zależy prawo do wcześniejszej emerytury (art. 32 ustawy z 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS)”. W konsekwencji Sąd Apelacyjny uznał, że okres służby wojskowej ubezpieczonego od dnia 22 kwietnia 1971 r. do dnia 14 kwietnia 1973 r. nie podlegał zaliczeniu do pracy w szczególnych warunkach. W ocenie tego Sądu, pozytywnej regulacji, że okres zasadniczej służby wojskowej jest okresem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie ma w rozporządzeniu z 7 lutego 1983 r., które dotyczy pracowników, a z chwilą podjęcia służby wojskowej nie można mówić o kontynuowaniu stosunku pracy.

W skardze kasacyjnej ubezpieczony zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego: 1/ art. 32. ust. 4 ustawy emerytalnej w związku z § 19 ust. 2 oraz § 4 ust. 1 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. przez uznanie, że okres odbywania przez niego zasadniczej służby wojskowej nie podlega zaliczeniu do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, od którego zależy prawo do wcześniejszej emerytury, 2/ art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej w związku z § 4 ust. 1 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. przez uznanie, że skarżący nie wykazał okresu 15 lat pracy w warunkach szczególnych, 3/ art. 2 i 32 Konstytucji RP w związku z art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej przez uznanie,

że okres odbywania zasadniczej służby wojskowej nie podlega zaliczeniu do okresów pracy w warunkach szczególnych przy ustalaniu prawa do wcześniejszej emerytury.

Okolicznością przemawiającą za przyjęciem skargi do rozpoznania jest potrzeba wykładni art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej w powiązaniu z art. 32 ust. 1 - 3 oraz art. 184 ust. 1 tej ustawy i § 19 w związku z § 4 ust. 1 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., które wywołują rozbieżności w orzecznictwie „w kontekście zagadnienia zaliczania okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej podczas zatrudnienia danego pracownika w tzw. warunkach szczególnych, który to rodzaj zatrudnienia umożliwia przejście na tzw. wcześniejszą emeryturę na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach”. Na rozbieżność tę wskazują orzeczenia powołane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. W ocenie skarżącego, zaaprobowane przez Sąd Apelacyjny stanowisko nie zostało w utrwalonej judykaturze. W „najbardziej aktualnym” orzecznictwie przyjęto bowiem, że okres służby wojskowej dla żołnierza zatrudnionego przed powołaniem do czynnej służby wojskowej w warunkach szczególnych, który po zakończeniu tej służby podjął zatrudnienie w tych samych warunkach, jest nie tylko okresem składowym w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o emerytalnej, ale także okresem pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu § 3 i 4 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2012 r., I UK 399/11, LEX nr 1211140, z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 219/09, LEX nr 590248; II UK 219/09, LEX nr 590248 oraz z dnia 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06, OSNP 2007 nr 7-8, poz. 108, a także liczne analogiczne orzeczenia Sądów Apelacyjnych).

W konsekwencji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przyznanie skarżącemu prawa do emerytury od dnia 11 stycznia 2011 r., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zawierała usprawiedliwione podstawy. Rozbieżności jurysdykcyjne w orzecnictwie Sądów powszechnych, a także Sądu Najwyższego, zawierające diametralnie rozbieżną wykładnię art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach, usunęła uchwała powiększonego składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 r., II UZP 6/13 (dotychczas niepublikowana), w której przyjęto, że czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.).

W uzasadnieniu tego stanowiska skład powiększony Sąd Najwyższy uznał, że wymienione przepisy prawa materialnego pozwalają - na warunkach w nich wymienionych - zaliczać okresy zasadniczej służby wojskowej do okresu pracy w szczególnych warunkach, wymaganego do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury. Wprawdzie okres zasadniczej służby wojskowej nie był *stricto* okresem zatrudnienia, ponieważ przepisy ustawy z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (jednolity tekst: Dz.U. z 1963 r. Nr 20, poz. 108), a także ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. 2012 r., poz. 461) nie zrównywały okresu zasadniczej służby wojskowej z zatrudnieniem, ale nakazywały zaliczać okres tej służby do okresu zatrudnienia w zakresie określonych uprawnień. W rozpoznawanej sprawie podstawowe znaczenie miały regulacje prawne sprzed 1 stycznia 1999 r., ponieważ skarżący dochodzi emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej z 1998 r. W tym zakresie i w kwestii zaliczenia okresu zasadniczej służby wojskowej do okresu pracy w szczególnych warunkach orzecnictwo Sądu Najwyższego nie było jednolite. O takim zaliczeniu Sąd Najwyższy pozytywnie orzekał w wyrokach: z dnia 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06 (OSNP 2007 nr 7-8, poz.108), z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 215/09 (OSNP 2011

nr 15-16, poz. 219), II UK 219/09 (niepublikowany), z dnia 9 marca 2010 r., I UK 333/09 (niepublikowany), z dnia 17 maja 2012 r., I UK 399/11 (niepublikowany), z dnia 24 maja 2012 r., II UK 265/11 (niepublikowany), z dnia 27 lipca 2012 r., I UK 82/12 (niepublikowany) i z dnia 5 czerwca 2013 r., III UK 87/12 (niepublikowany). Natomiast odmiennie (negatywnie) Sąd Najwyższy orzekał w wyrokach: z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, (OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81), z dnia 11 marca 2009 r., II UK 347/08 (niepublikowany), z dnia 8 kwietnia 2009 r., II UK 331/08 (niepublikowany), z dnia 24 kwietnia 2009 r., II UK 334/08, (OSNP 2010 nr 23-24, poz. 294), z dnia 7 grudnia 2010 r., I UK 203/10 i w postanowieniu z dnia 20 kwietnia 2011 r., I UK 37/11 (niepublikowane). Wszystkie korzystne dla ubezpieczonych orzeczenia Sądu Najwyższego warunkowały zaliczenie zasadniczej służby wojskowej od odbycia jej w okresie zatrudnienia, w którym była wykonywana praca w szczególnych warunkach przed powołaniem pracownika do odbycia tej służby, która stanowiła naturalną przerwę w zatrudnieniu na stanowisku pracy w szczególnych warunkach, jeżeli bezpośrednio po odbyciu służby pracownik powracał do tego samego szczególnego zatrudnienia. Uprawnienie do zaliczenia zasadniczej służby wojskowej do okresu pracy w szczególnych warunkach wyprowadzać należy z przepisów o powszechnym obowiązku służby wojskowej, czyli z art. 108 ustawy z 1967 r. i z § 5 rozporządzenia wykonawczego Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318 ze zm.). Za istotne uważa się także odniesienie do przepisów o I (pierwszej) kategorii zatrudnienia, określonych w przepisach dekretu z 1954 r. i ustawy z 1968 r. oraz § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 39, poz. 176 ze zm.) i dalej w związku z § 9 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 13, poz. 86 ze zm.) oraz w związku z § 19 ust. 2 aktualnego rozporządzenia z 1983 r. (w związku z art. 32 ust. 4 ustawy z 1998 r.). Według tych regulacji, „przedni okres zasadniczej służby wojskowej na podstawie takiego ciągu regulacji jest okresem pracy w szczególnych warunkach”. Dlatego w najnowszych orzeczeniach Sąd Najwyższy „w większości” przyjmował, że okres służby wojskowej żołnierza zatrudnionego w warunkach szczególnych (bądź pierwszej

kategorii zatrudnienia) przed powołaniem do służby czynnej, który po zakończeniu tej służby podjął zatrudnienie w tych samych warunkach, jest nie tylko okresem służby w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z 1998 r., ale także okresem pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu § 3 i 4 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 maja 2012 r., II UK 265/11, 27 lipca 2012 r., I UK 82/12 i z dnia 5 czerwca 2013 r., III UK 87/12).

Podstawy zaliczenia okresu służby wojskowej do okresu pracy w warunkach szczególnych (pracy w szczególnym charakterze) należy poszukiwać w przepisach normujących prawo do świadczeń, a zatem w aktualnym stanie prawnym - w przepisach ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (wcześniej w przepisach dekretu z 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin i ustawy z 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin). Równocześnie, nie powinno budzić wątpliwości, że w tym zakresie znajdują zastosowanie przede wszystkim przepisy normujące odbywanie zasadniczej służby wojskowej, a w szczególności przepisy ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP, obowiązującej w czasie odbywania służby przez skarżącego, oraz przepisy wykonawcze do tej ustawy, w tym zwłaszcza regulacje rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin. W motywach wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2009 r., I UK 126/09, (OSNP 2011 nr 7-8, poz. 112), argumentowano, że okres odbywania zasadniczej służby wojskowej należy traktować jako okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozostawania w stosunku pracy w rozumieniu art. 29 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jeżeli zostały spełnione warunki określone w art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w jego pierwotnym brzmieniu (Dz.U. Nr 44, poz. 220 ze zm.). Z dokonanego w tej sprawie przeglądu zmieniającego się stanu prawnego wynikało, że zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach, okresami składkowymi są między innymi okresy czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim lub okresy jej równorzędne

albo okresy zastępczych form tej służby (pkt 4), co oznaczało, że okres czynnej służby wojskowej jest okresem składkowym, mimo że nie jest okresem podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy w rozumieniu art. 29 ust. 3. Równocześnie i przede wszystkim okres służby wojskowej z mocy przepisów o powszechnym obowiązku obrony był traktowany jak okres ubezpieczenia (podlegania ubezpieczeniu) z tytułu pozostawania w stosunku pracy (zrównany z takim okresem). W aktualnym stanie prawnym (od 1 stycznia 1999 r. - daty wejścia w życie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), okres zasadniczej służby wojskowej jest odrębnym od pracowniczego (art. 1 pkt 1 ustawy systemowej) tytułem obowiązkowego ubezpieczenia (art. 6 ust. 1 pkt 11 tej ustawy). Okres służby wojskowej nie jest zatem okresem zatrudnienia w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym, ale jest okresem składkowym uwzględnianym do stażu ubezpieczeniowego. Definicję pojęcia okresu składkowego wprowadziła do systemu prawa ubezpieczeń społecznych ustawa z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.). W art. 2 ust. 1 pkt 3 przewidywała ona, że przy ustalaniu prawa i wysokości świadczeń należało uwzględniać jako okresy składkowe, między innymi, okresy czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim lub okresy jej równorzędne albo zastępczych form tej służby. Wcześniej podobną regulację zawierały przepisy dekretu z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Zgodnie z jego art. 7 ust. 1, za okresy zatrudnienia uważane były okresy pracy wykonywanej na obszarze Państwa Polskiego, jeżeli pracownikowi przysługiwało za nie wynagrodzenie, przy czym według art. 8 ust. 1 pkt 4 dekretu - do okresów zatrudnienia wymaganych do uzyskania renty zaliczano między innymi okres służby w Wojsku Polskim po dniu 1 listopada 1918 r. Tak samo ta kwestia unormowana była w ustawie o p.z.e., która za okresy zatrudnienia uznawała okresy pozostawania w stosunku pracy na obszarze Państwa Polskiego, jeżeli osoby zatrudnione pobierały w tych okresach wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego na wypadek choroby i macierzyństwa (art. 8 ust. 1), przy czym okresy

niezawodowej służby w Wojsku Polskim po dniu 1 listopada 1918 r. i służby w oddziałach powstańczych w powstaniach śląskich w latach 1919-1921 oraz w powstaniu wielkopolskim (10 ust. 1 pkt 4) były traktowane jako okresy zaliczalne do okresów zatrudnienia. Podobne rozwiązanie przyjęte zostały w ustawie z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Uznawała ona za okresy zatrudnienia wymagane do uzyskania świadczeń określonych tą ustawą - okresy pozostawania w stosunku pracy, w czasie których pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński albo opiekuńczy (art. 11 ust. 1). Natomiast okresy służby wojskowej pełnionej w Wojsku Polskim oraz służby w Milicji Obywatelskiej, organach bezpieczeństwa publicznego i Służbie Więziennej były uznane za okresy równorzędne z okresami zatrudnienia (art. 11 ust. 2 pkt 10). W dekreście z 1954 r. ustalono (w art. 9 ust. 1) dwie kategorie zatrudnienia pracowników, różnicując wiek emerytalny według kryterium kategorii zatrudnienia. W wydanym na jego podstawie - art. 10 ust. 2, rozporządzeniu z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia ustalono, że okresy wymienione w art. 8 dekretu (obejmujące również okresy służby w Wojsku Polskim po dniu 1 listopada 1918 r.) zalicza się do wymaganych okresów zatrudnienia tak jak zatrudnienie w II kategorii, z wyjątkiem tych okresów służby wojskowej, które w myśl obowiązujących przepisów podlegają zaliczeniu do I kategorii zatrudnienia. Jeżeli jednak pracownik bezpośrednio przed okresami wymienionymi w art. 8 dekretu wykonywał zatrudnienie w I kategorii, okresy te zaliczano tak jak zatrudnienie w I kategorii zatrudnienia (§ 5 rozporządzenia). Na gruncie przepisów prawa ubezpieczeń społecznych, okres zasadniczej służby wojskowej nie jest aktualnie i nie był na podstawie „przeszłych” regulacji, *stricte* okresem zatrudnienia, ale jego uwzględnianie do wymaganego wedle regulacji szczególnych stażu ubezpieczeniowego nie było kwestionowane. Zgodnie z obowiązującym w okresie odbywania służby wojskowej przez skarżącego art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony (Dz.U. z 1967 r. Nr 44, poz. 220), okres odbytej zasadniczej lub okresowej służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, tym pracownikom, którzy po odbyciu tej służby podjęli zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w

którym byli zatrudnieni przed powołaniem do służby albo w tej samej gałęzi pracy. Przepis art. 106 ust. 1 tej ustawy ustanawiał obowiązek pracodawcy, który zatrudniał pracownika w dniu powołania do zasadniczej służby wojskowej, do zatrudnienia go na poprzednio zajmowanym stanowisku lub na stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz zaszeregowania osobistego jeżeli w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia z tej służby pracownik zgłosił swój powrót do zakładu pracy w celu podjęcia zatrudnienia. Jedynie „dla porządku” w orzecznictwie wskazywano, iż przewidziany w art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w brzmieniu pierwotnym, trzydziestodniowy okres, w którym pracownik miał zgłosić powrót do pracy u pracodawcy zatrudniającego go przed służbą wojskową, nie był okresem służby wojskowej ani okresem pracy, dlatego nie podlegał zaliczeniu do okresu zatrudnienia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2012 r., II UK 125/11, OSNP 2013 nr 1-2, poz. 18).

Szczegółowe zasady zaliczenia zasadniczej służby wojskowej skarżącego do okresu zatrudnienia były uregulowane w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin. Z jego § 5 ust. 1 wynikało, że pracownikowi, który podjął zatrudnienie po odbyciu służby, zaliczało się okres odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy w danym zakładzie lub gałęzi pracy oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Rozporządzenie to zostało uchylone z dniem 1 września 1979 r. przez rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 września 1979 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i osób spełniających zastępczo obowiązek służby wojskowej oraz członków ich rodzin (Dz.U. Nr 21, poz. 125). Przepis art. 108 ust. 2 ustawy o powszechnym obowiązku obrony został nieznacznie zmieniony z dniem 1 stycznia 1975 r. przez art. X pkt 2 lit. c ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Przepisy wprowadzające Kodeks pracy, Dz.U. Nr 24, poz. 142 ze zm.) i zgodnie z jego nowym brzmieniem, czas odbywania zasadniczej lub okresowej służby wojskowej wliczał się pracownikowi do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w

którym był zatrudniony przed powołaniem do służby. Poważniejsza zmiana nastąpiła w brzmieniu przepisów ujętym w tekście jednolitym (Dz.U. z 1979 r. Nr 18, poz. 111). W myśl art. 120 ust. 1, pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od zwolnienia z zasadniczej lub okresowej służby wojskowej podjął pracę, czas odbywania służby wojskowej wliczał się do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął pracę, w zakresie wszelkich uprawnień wynikających z Kodeksu pracy oraz przepisów szczególnych. Pomimo kolejnych zmian redakcyjnych przepisów o powszechnym obowiązku obrony, zawsze zatem obowiązywała zasada „wliczania” okresów odbywania zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z wykonywanym zatrudnieniem, które „przerywał” okres służby wojskowej, w tym do uprawnień emerytalno-rentowych. Zgodnie art. 1 pkt 39 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o służbie zastępczej (Dz.U. Nr 180, poz. 1496), który nadał nową treść między innymi art. 120 ust. 3 ustawy i obowiązuje do chwili obecnej, pracownikowi, który podjął pracę po upływie trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej, czas odbywania tej służby wlicza się do okresu zatrudnienia wymaganego do nabycia lub zachowania uprawnień wynikających ze stosunku pracy, z wyjątkiem uprawnień przysługujących wyłącznie pracownikom u pracodawcy, u którego podjęli pracę. Do oceny określonego stanu faktycznego, w tym zrealizowanego przed wejściem w życie ustawy o emeryturach i rentach, wywołującego określony skutek prawny, należy stosować ówczesnie obowiązujące przepisy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 2013 r., I UK 544/12), w którym przyjęto, że przy kwalifikowaniu okresu zasadniczej służby wojskowej jako okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, należy stosować regulacje prawne obowiązujące w okresie odbywania tej służby. W okresie odbywania służby wojskowej przez skarżącego (od 22 kwietnia 1971 r. do 14 kwietnia 1973 r.) szczególne uprawnienia żołnierzy odbywających zasadniczą służbę wojskową normował art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony (w jego pierwotnym brzmieniu) oraz § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. Z przepisów tych wynikała zasada, że pracownikowi, który w prawie określonym terminie po zakończeniu służby wojskowej podjął pracę u pracodawcy,

u którego był zatrudniony w chwili powołania do tej służby, okres służby podlegał wliczeniu do okresu zatrudnienia w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Przepisy te ustanawiały zatem tzw. fikcję prawną, z której wynikało, że pracownik zatrudniony w szczególnych warunkach, który po zakończeniu czynnej służby wojskowej powracał do tego samego zatrudnienia w przepisany terminie, zachowywał w okresie pełnienia tej służby status zatrudnionego w szczególnych warunkach w rozumieniu § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Nie dotyczyło to przypadku, gdy okres zasadniczej służby wojskowej nie przypadał w okresie takiego szczególnego zatrudnienia. W konsekwencji nie ulega wątpliwości, że ustawa z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym oraz ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej regulowały odbywanie zasadniczej służby wojskowej w przepisach „gwarancyjnych” (odpowiednio art. 125 tej pierwszej oraz art. 108 ust. 1 tej drugiej) nie tylko dla celów zachowania uprawnień pracowniczych, poprzez zaliczanie okresów służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy albo od ciągłości pracy w danym zawodzie lub służbie bądź w szczególnych warunkach, od których zależy nabycie tych uprawnień (art. 125 ustawy z 1959 r.), ale także w zakresie wszelkich uprawnień związanych z takim zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu służby wojskowej pracownik podjął („odzyskał”) zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby (art. 108 ustawy z 1967 r.). Przepisy te znajdują zastosowanie również w zakresie kwalifikowania takiej służby do okresów ubezpieczenia społecznego, dlatego odbywanie poborowej („przymusowej”) służby wojskowej przez skarżącego gwarantowało skarżącemu, po spełnieniu warunków w niej wskazanych (określonych w art. 106 ust. 1), wliczenie okresu służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem pod warunkiem, że po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w szczególnych warunkach w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby. Według przepisów rozporządzenia wykonawczego z 1968 r., pracownikowi, który podjął zatrudnienie (stosownie do zasad określonych w § 1 lub 2), zalicza się okres odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w

zakresie uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy w danym zakładzie lub gałęzi pracy oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. W konsekwencji nie tylko z gramatycznej, ale także celowościowej i systemowej wykładni tych przepisów, w sposób niebudzący wątpliwości wynikało, że pod rządem przepisów ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz wydanego na podstawie jej art. 108 ust. 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy, pracownikowi zatrudnionemu przed powołaniem do czynnej służby wojskowej w warunkach szczególnych (lub I kategorii zatrudnienia), który po zakończeniu tej służby podjął zatrudnienie w tych samych warunkach, czas odbywania służby wojskowej wliczał się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem przed powołaniem do służby wojskowej oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. W konsekwencji, taki okres służby wojskowej był nie tylko okresem służby w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o emeryturach i rentach, ale także okresem pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu § 3 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., jeżeli dodatkowo uwzględni się wartości konstytucyjne sygnalizowane w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06, w którym wskazano, że z wynikającego z art. 85 ust. 1 Konstytucji obowiązku obywatela polskiego obrony ojczyzny oraz z art. 2 i 32 ust. 1 i 2 Konstytucji wynika zakaz ustanawiania takich regulacji ustawowych lub dokonywania takiej wykładni przepisów prawa powszechnie obowiązującego, które dopuszczałyby jakiegokolwiek pokrzywdzenie obywatela z powodu wykonywania publicznego obowiązku obrony ojczyzny.

Skład orzekający podzielił argumentację zawartą w treści oraz w wyżej zreferowanych motywach uchwały powiększonego składu Sądu Najwyższego, która została podjęta w celu ujednoczenia orzecznictwa sądów powszechnych (art. 1 pkt 1a i 1b ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz. U. z 2013 r. Nr 499), przeto wymagała uwzględnienia przy ponownym rozpoznaniu sprawy. W konsekwencji w rozpoznanej sprawie Sąd Najwyższy

wyrokował jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c., orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego w zgodzie z art. 98 k.p.c.